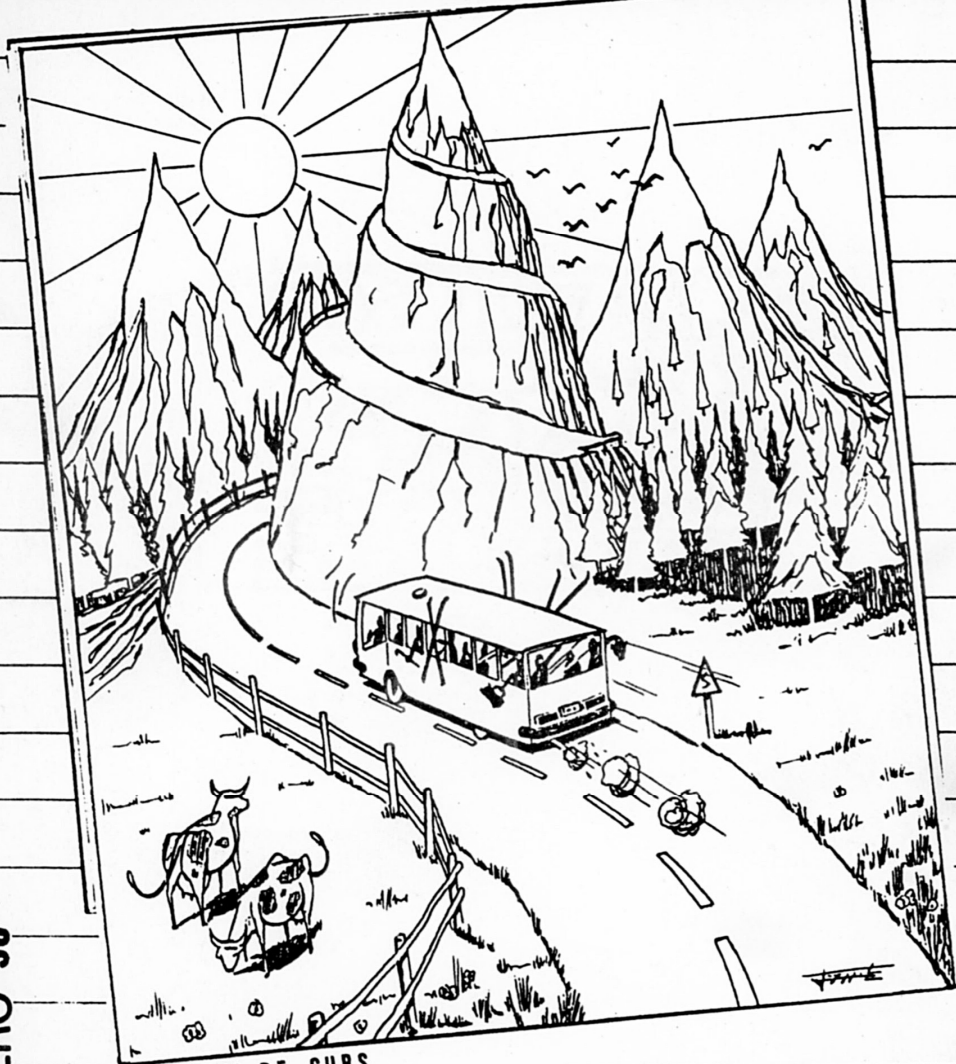

LA FEMOSA

ARTESA DE LLEIDA

NÚMERO 93

VIATGE FI DE CURS

MARÇ 1988

PORTIC

La nostra societat avança a passes de gegant cap un benestar social que mai ningú no hauria pogut somiar. Gràcies a la tecnologia, els electrodomèstics en general, transports ràpids, telèfon i mitjants de comunicació en general, l'ésser humà gaudeix de moltes hores de lleure que aprofita pel seu descans, esbarjo o per a dedicar-se a coses que en conjunt hem après a dir-ne "hobby". Per un altre costat les màquines (qualsevol tipus de màquina) ajuden a l'home i a la dona a fer el seu treball molt més rendible i descansat. Tot això plegat fa que ens sentim immersos dins d'un univers inquietant i alhora enlluernador que ens atreu, vulguem-ho o no, amb una força abassegadora. Tot és canviant, la manera de treballar, de produir, de consumir, la manera de comunicar-nos i de divertir-nos (música, espectacles, esports...). Ningú no sap on ens portarà aquest camí de

"progrés" que fa tan pocs anys hem sencetat.

Si una cosa és ben certa, és que, ara per ara, en lloc de fer el ser humà més lliure i preocupat pels seus semblants, el fa més egoista i pendent (coaccionat, diríem) pel seu mateix benestar. No vol i al mateix temps no pot renunciar a l'esbarjo, al seu divertiment. Pendent, doncs, d'aprofitar totes les seves hores lliures, no s'adona que està abocat a la destrucció de la seva personalitat, ja que les modes d'aquests divertiments són cada cop més massificadores i uniformistes i no donen cabuda, per això mateix, a la iniciativa individual a la participació personal per un divertiment més diferenciador segons els gustos i costums de cadascú. I això, potser, encara no és el més greu, ja que aquestes modes cada vegada canviant, però sempre adreçades a les multituds fa que tothom s'interes-

si, alhora, per les mateixes coses (maneres de vestir, de menjar, espectacles, sales de festa...) en les quals els seus promotors s'hi gasten molts diners en publicitat.

D'allò (o d'allí on) no en fan propaganda (propaganda encaminada a atreure les grans masses), la gent en passa olímpicament. Qui visita els museus, les sales d'exposicions, les biblioteques?. La gent fuig, així mateix, dels col·lectius que reivindiquen alguna cosa, dels actes culturals, de les conferències... de tot allò que pot ser un enriquiment per l'esperit o

un aliment preciós de cara a enrobustir el nostre tan precari bagatge cultural.

La immensa majoria d'homes i dones estan més preocupats pel seu divertiment que per la seva cultura, per tal de no pensar en res en aprendre alguna cosa.

I si aquesta actitud com a individus immersos en un mar de confusions és tolerable i fins i tot comprensible no és així quan és tot el grup humà que actua de la mateixa manera, ja que a la larga això suposaria un retrocés brutal per a la nostra mateixa societat.

LA FEMOSA
REVISTA D'OPINIÓ
I D'INFOMACIÓ
LOCAL

Segona Epoca Nº 93
 Març 1988

EDITA:

Agrupació Cultural
 "La Femosa"
 Castell Nº 23
 Artesa de Lleida

DIPOSIT LEGAL:

L-264-1981

Els articles i opi-
 nions que apareixen
 a les planes de LA
 FEMOSA, reflecteixen
 únicament l'opinió
 de llurs signants.

AMB ELS SUPORT DE LA
 GENERALITAT DE CATA-
 LUNYA.

ÍNDEX

PORTIC	1
EL IV CONGRES DE LA UNIO DE PAGESOS	
per Felip Domènech i Costafreda	4
RESPOSTA A UNA NOIA DE 17 ANYS	
per l'Escombriaire i Companyia	7
PRIMERA LLEI OFICIAL SOBRE PROTECCIÓ	
D'ANIMALS - per Eulàlia Solà	9
INFORMACIÓ SOBRE ELS ANIMALS DE COMPANYIA	
per R.L.T.	11
ENDAVANT AMB LES BITLLES	
per E.F.	13
SINONIMS ?	
per A. Costafreda	14
FEIA FRED PER SER AL MAIG (conte)	
per Jordi Manet	16
FOLKLORE ARTESENC	
(del terme i les partides)	24

EL PERSONATGE DEL MES

JOSEP FINESTRES I DEL MONSALVO. (Barcelona 1688-Cervera 1777) Jurista. Començà els estudis de dret a Barcelona. Es doctorà en dret civil i es llicencià en cànons a Cervera. Hi restà tota la vida, i en fou l'ànima. Només clergue tonsurat, sense ordes sagrats, dedicà tota la vida a l'ensenyament del dret i a l'estudi de la cultura clàssica. Fidel a la seva llengua, el seu epistolari amb Ignasi de Dou i de Solà és una bella mostra del català culte parlat al segle XVIII.

EL IV CONGRÉS DE LA UNIÓN DE PAGESOS

Els trets diferenciadors d'aquest Congrés celebrat a Vic, ha estat potser, la manca de capelletes i de pressions polítiques, que sobretot, en el Congrés de Torroella de Montgrí, varen convertir els passadissos en el veritable Congrés, tot i que paral·lel, però tal vegada, més transcendent que el que es feia en Comissions. Això ha fet, d'aquest Congrés, el més avorrit i menys polèmic, per la manca absoluta de debat i discrepàncies, en vers el futur del Sindicat i de l'Explotació familiar Agrària en particular. L'únic element diferenciador a priori, havia d'ésser, l'esmena als Estatuts, presentada per en Josep Me Gassol, que proposava la creació de la figura del Secretari General; la idea havia de fer obrir un debat enriquidor, de cap on volia anar el Sindicat. En principi a tots ens semblava poc seriós, la proposta de creació d'aqueta figura, pel que implícitament se'n podia derivar, però un cop escoltada i raonada, ja no semblava -almenys a mi-

tant descabellada. Si s'hi pensa assossegadament, hom pot fer-se les següents preguntes. No entenim ja ara, si bé que d'una manera encoberta de Secretari General?. Si es pregunta a qualsevol afiliat qui és el Secretari General de "La Unió", ens dirà sense pensar-s'ho gaire, que en Pep Riera. NO en va aquest té el títol de Coordinador General del Sindicat. I no és això ben bé el mateix?. Els contraris a la proposta al·legaven, que el Sindicat, deixaria d'ésser Assembleari i es convertiria en direccional. Els que això defensen, se m'occorreix de preguntar-los, no fa temps que som dirigits des de dalt, tot i que democràticament?. Quan temps fa, que abans de qualsevol vaga no s'ens consulta?. Responen que els acords els pren el Consell Nacional, que representa democràticament als afiliats. Això, és cert en part, perquè sobretot en les darreres vagues, l'acord s'ha pres a la COAG. Amb tot això, vull dir, que la praxi quotidiana, funcionem, amb un Se-

cretari General i un Consell Executiu, que és la Permanent. I la resta són punyetes, que disfressen de rotllo "bananero", que no es pot empassar així com així. El debat, que la proposta volia encetar, es va quedar en foc d'encenalls, en fer la contra, una defensa Numantina del tot o res, amb una visió poc menys que apocalíptica pel futur cas d'aprovar-se la proposta. Resultat: La proposició fou rebutjada aclaparadorament, fins i tot, la que el Coordinador General fos elegit pel Congrés, va estar rebutjada per 60 vots a 30. Això, va provocar, que gent que fins ara estaven a la Permanent i que havien funcionat més que bé, com en Josep Mª Gassol, que ha fet de la "Terra" una revista quinzenal i autofinanciada i l'Antoni Solé, responsable del sector del vi, renunciessin a presentar-se a la reelecció. I que a la Permanent, que havia d'ésser de 9 membres, només se'n presentessin 8 -per presentar-se, només es necessitava la signatura de 10 delegats-. No cal dir, que el que feia més por, és que la elecció d'un Secretari General i tot el seu sequici, volia dir,

que a partir de llavors, hi hauria unes persones que serien responsables, per a bé o per a mal, de la marxa del Sindicat, i ja se sap, que la responsabilitat, és un brau que no tothom té ganes d'agarfar-lo per les banyes.

Altres acords, importants, del Congrés, són l'Organització dels afiliats per Sectors de Producció. Per donar, en cada moment una resposta adient als problemes concrets de cada cultiu o sector ramader.

Es va aprovar, que a partir d'ara els jornalers pelats, no poden formar part del Sindicat, però sí els jornalers a temps parcial.

Es va posar, també molt èmfasi, en la reestructuració salvatge, que s'està fent d'una manera soterrada en el camp català i que fa que molts pagesos en un lent degoteig, vagin abandonant total o parcialment el seu ofici amb l'amargó i desencís que això comporta i que si són certes, les dades, que ens dóna la Generalitat, en 10 anys hauran de plegar un 30% de pagesos. Remarco, que en comarques especialment minifundistes, com la nostra, o ens

espavilem o la cosa pot esdevenir dramàtica de veritat. I dividir-nos encara més, en pagesos amb possibilitats i pagesos en vies d'extinció, sense remei. Si a tot això hi afegim l'aggravant que els preus de la terra estan pels núvols degut a l'intrusisme dels nous cacics Agro-Industrials tipus Vall-Companys o Reventós, que poc a poc fan de Catalunya, la seva finca particular, i a la cegessa d'unes Administracions, que no són capaces de prohibir-los-hi i crear d'una vegada per totes, el Banc de Terres, que faci possible l'adquisició de la terra únicament per a la gent de l'ofoci.

També es va comentar, la lenta agonia del món Cooperatiu, que mal viu miserablement, sense adaptar-se al món actual, organitzant-se empresarialment, pro-

vocant la fusió de Cooperatives petites, per a reduir costos, creant unes marques pròpies, per als nostres productes i uns canals de distribució i comercialització que facin oblidar-nos de totes totes dels intermedaris i volar pel nostre compte. Tot això hauria de fer-se abans de 1992, any del marcat únic Europeu, data clau per al món Cooperatiu, esperem que per a bé.

En fi, hem de potenciar, ara més que mai, pel que haig apuntat, el Sindicat, perquè està escrit, que el futur, serà per a molts de nosaltres dramàtic, però que no ens hi podem resignar sense plantar-hi cara, perquè sinó un dia, algú ens demanarà comptes de la nostra actuació i ja sabem, que amb les coses del menjar no s'hi juga.

Felip Domènech i Costafreda

CRÍTICA DE: RESPOSTA

A UNA NOIA DE 17 ANYS

En primer lloc, no et vull dir mentidera, però sí que t'he de dir que dins a la crítica hi ha moltes coses que no són veritat.

En segon lloc, jo no he dit mai que no es fiquessin vidres a les bosses. A mi el suc no em molesta, el que ami em molesta, és que, moltes dones del poble posaven mitja galleda d'aigua perquè al mateix temps d'abocar-la es rentes la galleta, i després anava la carreta llençant suc per tot el poble. Si a tu et sembla que això és higiene, no vull saber el que fas a casa teva. Perquè si tu no la vols pels altres, tampoc no la voldràs per a tu mateixa.

En tercer lloc, referent als cartrons, jo no he dit mai que no es tiressin, l'únic que vaig dir, és que els pleguessin, perquè així no ocupen tan lloc a la carreta.

Jo trobo molt bé que paguis la tasa a l'Ajuntament, com fa

tot el poble, però jo faig la meva feina el millor que puc, i si un dia et vaig deixar tres ampolles de coca-cola, va ésser perquè no les vaig veure.

Les normes que jo vaig ficar un dia van ésser per el bé de tots, perquè tu com tothom, voldràs que el poble estigui net i que si un dia passa un foraster no ens pugui dir "marranos", i que no es trobi la brossa pels carrers abocada, com fins ara es trobava.

No és per res, però a les capitals tene unes altres mesures més rigoroses que no les que tenim aquí, i a més posats a ficar, som persones iguals aquí que a la capital.

En quart lloc, l'horari si l'haig canviat ha estat per necessitat, i he fet un pregó dues vegades. T'haig de dir que a l'hora de passar no vaig respectar festes, perquè fins i tot el dia de Nadal vaig fer la recollida, i també t'haig de dir que

a l'estiu passava fins i tot els diumenges que em tocada.

T'agraeixo que diguis que faig el que puc i que no tens res contra mi, però t'haig de dir que el que s'ha demanat a l'Ajuntament és el mínim que es pot demanar per tenir un poble net i higiènic.

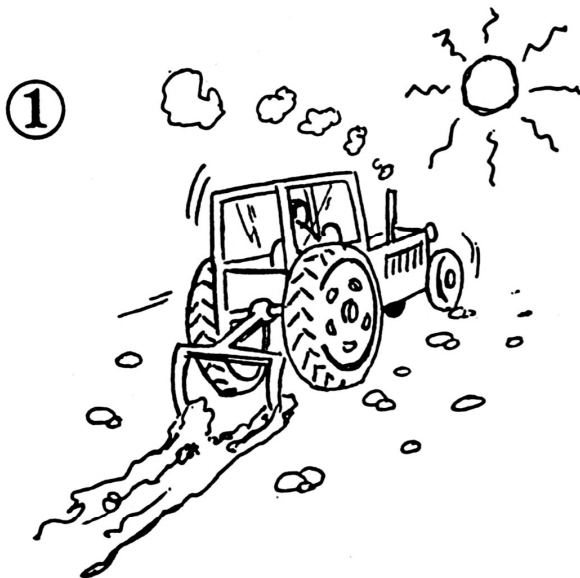
A mi em sembla que no et pots queixar, perquè faig més del que hauria de fer, perquè a mi em sembla que la brossa és allò que sobra de les cases i no

la terra del carrer, i et torno a dir que solament m'ho sembla.

A més també et diré que el pes establert és de 10 Kg per bossa i jo n'haig agafat que pesen més de 30 Kg i si algun cop n'haig deixat alguna, ha estat perquè no l'he pogut carregar.

Espero que aquesta resposta et traugi el nerviosisme que estàs passant i que així no et calgui pendre pastilles. Encara que penso que si tens una mica de cervell se't passarant sols.

L'Esconbriaire i Companyia

PRIMERA LLEI OFICIAL SOBRE PROTECCIÓ D'ANIMALS

Catalunya se situa capdavantera dintre de l'Estat Espanyol, respecte el proteccionisme animal. Un exemple més que ens distingeix i que ens situa un cop més enllà dels Pirineus on la qüestió està normalitzada.

El Parlament de Catalunya ha aprovat per unanimitat el projecte de llei de protecció d'animals, que tindrà aplicació tant per a les espècies domèstiques com per a la fauna salvatge.

Aquesta llei va ser presentada pel Departament d'agricultura, ramaderia i pesca, però darrere s'hi ha de veure també la pressió i la força continuada que han anat fent grups ecologistes i proteccionistes catalans (com la FEPAP i altres). Sobretot s'han distingit per la lluita contra les curses de braus. Al respecte s'ha d'assenyalar la prohibició de celebrar curses de toros en places portàtils. Això vol dir que "encara" seran legals en llocs que

disposen de plaça i se suposa que ho han fet per tal de no trencar d'una manera sobtada allò que encara representa per a molts (junt amb el folklore flamenc) "el profundo sentido artístico de las fiestas i el espíritu nacional", de fet aquests mots només poden ofendre aquells que se senten espanyols; i si s'ofenen serà amb raó perquè a l'Estat Espanyol, deixant de banda Catalunya, País Basc... hi ha altres exemples exponents de l'art i el folklore popular. Si més no haurem de sofrir que encara hi hagi toros en ciutats com Barcelona perquè disposen de plaça per aquesta fi, encara que això signifiqui per als catalans una doble agressió: político-cultural i proteccionista.

El projecte de llei inclou també disposicions que estableixen les atencions mínimes que han de rebre els animals, prohibeix els seu abandó i la participació en espectacles que els causin sofriment, com és el cas

de les baralles de galls o de gossos. Caldrà una autorització especial per al tir al colom, la qual cosa vol dir que encara no s'han tancat totes les possibilitats perquè tinguin lloc. També reglamenta l'exhibició i venda d'animals.

El maltractament o abandonament d'animals domèstics podrà ser sancionada entre 250.000 i 2 milions i mig de pessetes.

De tot això es desclou que malgrat l'evident pas endavant respecte el proteccionisme encara hi ha esculls a vèncer com són la total abolició de les curses de braus i el permís "especial" per a portar a terme el tir al colom, amén d'altres detalls (cases de venda d'animals domèstics...) i que deixarem per a més endavant.

Eulàlia Solà del COL·LECTIU:
ALTERNATIVA ECOLOGISTA D'ARTESA

②

INFORMACIÓ SOBRE ELS ANIMALS DE COMPANYIA

Amb els animals cal tenir en compte una serie preceptes que no sempre es consideren.

No perquè un gos ó un gat siguin de raça, ha d'estar més ben cuidat que un de mestís. No saltres els considerem tots per un igual i creiem que es tracten d'uns amics incondicionals i els estimem indiscriminadament.

La nostra tasca és donar-los a conèixer; si aconseguim que siguin estimats o bé al menys respectats, el nostre objectiu s'haurà complert.

Per aquest motiu parlarem una mica sobre temes com: mètodes anti-conceptius, higiene, desparasització, vacunes, alimentació, allotjament, etc.

ELS ANTI-CONCEPTIUS

El zel de la gossa apareix dos cops a l'any, dura dues ó tres setmanes i apareix per primer cop entre el setè i dotzè mes d'edat.

Els símptomes més caracte-

rístics són: La inflamació de la vulva, per la qual surt un líquid sanguinolent, que al termini del zel es converteix en mucós al mateix temps que la vulva va recobrant el seu tamany natural. Però el veritable zel té lloc entre el 5 i 15 dia, per tant, aquestes dades són òptimes per la possible gestació.

Si volem evitar la procreació de la gossa, és molt segur i pràctic, guardar-la tancada durant uns 20 dies a partir del començament del zel. També es pot esterilitzar quirúrgicament després de tenir el primer zel.

Tanmateix, cap la possibilitat d'evitar la procreació, mitjançant anti-conceptius orals i injectables un mes abans de la data del proper zel, però aquest tractament té uns efectes secundaris en un 50%, que causen entre ells: deformació corporal, augment de pes, absència de zel un o dos anys, alteració del sistema ovàric i matriu amb augment ràpid i greu del volumen

abdominal i sortida de fluix purulent ó sanguinolent per la vulva, causant set intensa, ulls congestionats, tristesa, etc. i agreujament ràpid amb vòmits i mort si no s'intervé quirúrgicament a temps, practicant una ex-tripasió d'ovaris i matriu.

També s'aconsella el subministre local i extern, a les proximitats de les zones genitals, de clorofila (matèria colorant vegetal) la qual per les seves propietats desodorants, resulta suficientment eficaç en la pràctica diària per allunyar els mascles. La clorofila amb comprimits es subministrada en dosis de 3 ó 4 mg. per kg. obtenint resultats molt satisfactoris.

El zel en els gats és més curt. Els símptomes són: nerviosisme, miols, etc.

En cas de no desitjar una gestació és pot fer una intervenció quirúrgica.

Els mascles, gos i gat, sofreixen menys alteracions, doncs sols s'exiten per la presència

de la femella en zel.

El gat a diferència del gos també sofreix un zel sonor i despedeix un fort olor en orinar per la qual cosa freqüentment els amos decideixen esterilitzar-los. En aquest cas, cal vigilar les racions alimentícies i fer exercici abundant.

Els mascles canins tenen més tendència a l'obesitat i canvi de caràcter; el gat no sofreix alteracions.

RESUMINT: L'espècie felina s'esterilitza amb més freqüència sense problemes secundaris i la intervenció és senzilla. A l'espècie canina és més freqüent en les femelles, tenint l'avantatge sobre els gats, que les gosses poden estar guardades durant el temps del zel, sense necessitat de cirugia, pastilles, injeccio, etc.

Els anti-conceptius s'aplicaran sempre recordant els possibles efectes secundaris, que requeririen la intervenció obligatòria i ràpida.

R.L.T.

ENDAVANT

AMB LES BITLLES

Al número 91 de "La Femosa" del mes de gener es publicà un article sobre les bitlles. El que són, des de quan existeixen al nostre país, i com s'han fomentat al nostre poble; si més no, m'agradaria continuar explicant-vos algunes coses més d'aquest joc, les quals han fet que tirés endavant com, per exemple, l'entusiasme i participació de les dones, la qual cosa ha ajudat que les bitlles prenguessin un caràcter diferent, ja que per primer cop se'ns ha recolzat per a integrar-nos en un joc que era fonamentalment per a homes, demostrant una vegada més que dones i homes podem conjuntament participar en qualsevol cosa sense cap mena de discriminació.

I bé, quin paper tenim en aquest joc les dones?, doncs molt senzill el mateix que els homes: passar-nos-ho bé, i a la vegada fer que aquest joc arribi

a tots i a tot arreu, cosa que estem aconseguint, ja que a hores d'ara són molts els pobles que com Artesa gaudeixen del joc de les bitlles, fent que cada dia sigui més i més gran el nombre de gent que s'hi afecciona. Ara bé, ara que les bitlles, estan en el seu moment més fructífer, encara ens manca quelcom: fer el propòsit que aquest joc tingui una continuïtat duradora, com és el fet que la quitxalla que ens envolta, futur del nostre present, hi prengui part, és per això que els socis de les bitlles tenen uns jocs especials per a ells, a l'abast de tot aquell menut/da que hi vulgui jugar, fent-los assaborir l'alegria de la participació i l'interès, per petit que sigui.

Una vegada aconseguit això ja podem dir que:

"les bitlles continuen".

E.F.

SINÒNIMS?

L'idioma, qualsevol idioma, té unes paraules que tot i no assemblar-se en res tenen un significat idèntic o si fa no fa semblant, per exemple: igual dona que diguem ase que burro, ja que diguem el que diguem tots entredrem que hem dit "ruc". Passa el mateix amb moixò, au o ocell i en molts i molts d'altres. Els lingüistes d'això en diuen sinònims, però al meu modest parer hi ha sinònims que no volen dir el mateix o, almenys no els hi donem el mateix significat, i d'això, si voleu, en podríem parlar una mica:

Quan vaig començar a fer pagès, hi havia al terme uns cultius que ara ni se'n parla, com la vinya. D'altres, com els fruiters, que només n'hi havia uns quants a cada casa (els justos per a menjar fruita fresca al temps) ara s'han fer amos del flendi. Els pagesos quan acabaven la feina de les olives (qui en parla ara d'olives?) es posaven a esporgar o a podar (dos paraules sinònimes). Si un pa-

gès, però, deia "estic esporgant", quedava clar que esporgava alivers o ametllers, però si deia "podo" tothom entenia que tallava els serments dels seps, i de fet les dues feines no s'assemblen gaire, ja que per esporgar calia (cal) tenir traça, però per a podar, amb unes quantes lliçons ja t'espavilaves. Amb això vull dir que per a mi no era el mateix "esporgar" que "podar" encara que com a sinònims fossin intercanviables.

Un altre cas d'això que us deia el tenim en els mots "collir" i "plegar" (els dos volen dir "recollir" o "arreplegar"). Es evident, però, que per a la gent, sobretot pels pagesos d'aquesta zona, aquests dos mots mai no els podem considerar sinònims, i és ben clar que no:

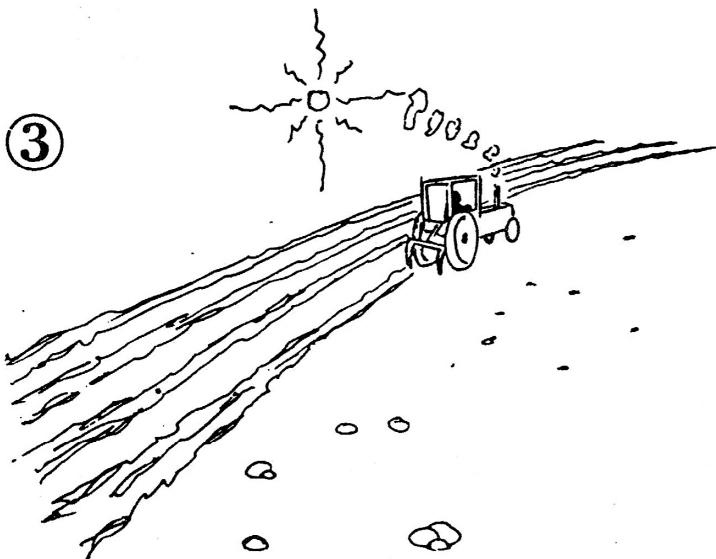
"Collir", per a nosaltres vol dir "arrencar" (d'un arbre, d'una mata, de terra mateix) algun fruit, llavor o verdura, per exemple: "collir" pomes, peres, faves, cols, trumfes. En canvi "plegar", per a nosaltres vol dir "recollir" alguna cosa d'a-

questes que hem esmentat més amunt si és que ens han caigut de les mans o bé han caigut, per natural, de l'arbre o la mata que els aguantava, per exemple: "he collit un cabàs de trumfes (o patates, si voleu) i quan me'l carragava m'ha caigut tot per terra i he hagut de plagar les trumfes una a una". "La ventada ens ha fet caure les ametlles; ara les haurem de plegar", "abans de collir aquest oliver, potser el pleguessim (plegar les olives de terra abans de collir les de dalt)", i és que notem una diferència tan marcada d'un mot a l'altre que ens sopta quan algú de la zona del català ori-

ental en diu: "que puc collir aquestes pomes d'aquí a terra?", hom pensa el difícil que deu ser poder collir pomes de terra... però bé, jo amb això no m'hi poso, ja s'apanyarant.

Si "plegar", per a nosaltres no vol dir mai "collir", sí que vol dir, en canvi (i ara entrariem al món dels mots homònims, però ho deixarem per un altre dia), fer doblecs a la roba (plegar un llençol, planxar i plegar la roba neta etc.) i també vol dir finalitzar alguna cosa, per exemple, aquest article, ja que se m'ha acabat el tema dic prou, PLEGO.

A. Costafreda

FEIA FRED PER SER AL MAIG CONTE

"A LA MEVA MARE"

Tot i que encara eren les set de la tarda, vaig engegar el tractor per cloure la jornada. Fet i fet, abans no hauria arribar a casa, desat els estris, arreglar-me i sopar, ja seria quasi l'hora de trobar-me amb els amics. No m'ha agradat mai anar a corre-cuita i menys quan es tracta de la pròpia higiene: dutxar-se, afaitar-se i mudar-se són operacions on cal passar una bona estona si hom vol obtenir uns resultats una mica satisfactoris.

El tractor avançava veloç tot i les seves limitacions, anava deixant enrera els bancals del camí de les Fonts per endinsar-se en el poble, en el carrer fins arribar per fi davant la portalada de casa, on el pare parlava amb el Manuel de cal Trepat. Ell mateix m'obrí, i cules enrera vaig entrar el tractor fins al cobert, allí es quedà silenciós fins el proper dilluns.

Estava content, aquell podia ser un bon dia, amb una mica de sort potser alguna xicoteta em faria un xic de cas i qui sap si àdhuc, hi hauria una mica de cullet. Tenia dues hores i quart encara, el ball no era fins a dos quarts d'onze. Alegre, pujava les escales de tres en tres, en el darrer replà el gat meulava davant la porta, li vaig fer una festa i tots dos ens precipitàrem cap dins com un llamp.

-Si que retires d'hora- exclamà la mare mentre feia mitja.

-Sí mare- vaig respondre explicant-li que els amics m'esperaven per anar al ball a Lleida.

-Què soparàs?- insistí

-Sí- vaig concloure tot encenent el escalfador de gas.

Una vegada preparada la mudada i la resta de la roba, vaig endollar l'estufeta, feia fred per ésser el maig. Sota la dutxa sentia la tebior de l'aigua relliscar sobre el meu cos.

Net i mudar, la mare ja

m'havia preparat el sopar. Pel televisor feien un programa de música pop "Tope Guai", el qual tenia gran èxit entre els joves i adolescents. Personalment no m'acabava de fer la peça tota aquella mena d'histèria amb la qual s'embolicava el programa, però al meu germà l'entusiasmava i canviar de canal hauria estat motiu de discòrdies inútils.

Eren prop de les nou, d'una esgarrapada vaig engolir el sopar, mentre, deia algunes frases ridiculitzant l'entusiasmada atenció del meu germà vers l'emissió.

En baixar les escales em vaig creuar amb el pare.

-On vas tan de pressa?

-Al cafè-vaig respondre-
m'espera el Ramon i el Tomeu.

-Quin trio- vaig sentir que deia tot pujant.

Com aquella nit havíem de matxar amb el cotxe del Ramon, vaig decidir anar a peu fins al cafè. Pel camí, em vaig creuar amb la Sandra, sempre m'havia fet goig, però per les raons de la guineu, estava convençut amb un rictus de duresa, com volent demostrar certa distància auto-suficient. Ella, però, em torna

la salutació amb tota la naturalitat del món, la qual cosa em va picar més encara. I és que, quan hom s'esforça vehement a demostrar enuig vers algú, el que més li dol, és que després aquell et correspongui amb tota la desinvoltura, com si les teves reaccions l'afectessin un carall.

Els meus amics no havien arribat encara i mancava prop de mitja hora per les deu. Vaig demanar una cervesa a la Paquita mentre em distreia fullejant el diari esportiu.

Al cap de poca estona vaig veure a través dels finestrals com en Ramon aparcava davant mateix del cafè, i com ell i en Tomeu baixaven del vehicle. Ja hi erem tots! En Tomeu, com sempre, anava de vint-i-un botons, versió postmoderna: pantalons pinçats, camisa bufada i caçadora de pell fent conjunt amb les sabates. En Ramon amb els seus inevitables texans gastats. Eren les deu en punt, vaig anar a trobar-los al carrer.

-No cal que ens entretinguem més- vaig observar.

En Ramon amb la seva particular ironia, rascant el groller

somreia d'orella a orella. Deixant entreveure les seves dents blanquíssimes, quasi perfectes, va exclamar:

-Carai "Gardel", ja tindràs temps de ballar tangos, deixa'ns almenys refrescar el garganxó.

-Amb aquest fred- vaig afegir rient per tornar-li la pilota.

En Tomeu, aliè a tot, observava satisfet reflectir la seva imatge per entre els vidres d'una furgoneta. El Ramon el recuperà per a la humanitat.

-Eh tu, dansarina! para de mirar-te que et gastaràs. Anem a fer un refrigeri, que sinó aquest és capaç de marxar a peu cap a Lleida.

A dos quarts d'onze sortíem del poble. Al Ramon li agradava de prémer l'accelerador i alhora escoltar els "Rolling Stones" o els "Dire Straits". En un tres i no res vàrem ser a l'avinguda de Les Garrigues, estava a vessar de cotxes, per això ja ni intentàrem internar-nos i en un carreronet, just en entrar, aparcàrem.

Avinguda avall, tot el carrer era ple de jovent i de noies que donava bo de mirar. En Ramon

pel camí va tenir temps de declarar-se a tres mosses, piropetar-ne cinc i demanar un ball a vuit. En Tomeu, per la seva part aprofitava cada escaparat per autocontemplar de reüll la pròpia imatge. Enmig d'ambdós, sentia la impaciència per arribar als Camps Elisis.

Sortosament no ens va caldre fer cua, el ball era popular i no calia pagar. Aquella havia estat una més de les iniciatives del consistori socialista per tal d'animar la Festa Major.

Els Camps Elisis eren plens de gom a gom, tres orquestres repartides per la seva extensió avivaven la vetllada, la "Plateria" interpretava el seu Pedro Navajas. Trobàrem llavors tres noies que feien tota la patxoca. En Ramon es decidí per donar rotllo a la rossa de cabells voluptuosos que només feia que riure i envermellir als seus disbarats. En Tomeu tot correcte va treure a ballar la seva companya, la Raquel. Jo vaig acostar-me a l'altra que s'havia quedat sola, era una nina preciosa, pàl·lida, de pell sedosa i límpida, d'ulls marró clar, dolcíssims; els seus cabells

bruns i cargolats queien amb cert desordre sobre les seves espatlles. En Apropar-me, els seus llavis carboncle dibuixaren una rialla jovial i profunda, acollidora, que em féu vèncer totes les timideses i retrobar en ella un recer de complicitats. Tenia por de trencar la màgia d'aquells moments amb la meua poca traça, potser per això li vaig preguntar el seu nom.

-Em dic Marta- respongué i m'explicà que tenia disset anys, vivia al carrer Magdalena i que ja tenia ganes d'acabar el batxillerat per a començar agrònoms i d'altres coses més que tot just recordo. Els meus ulls estaven captivats per la seva bellesa, ancorats en els seus ulls, fixes en els seus llavis, en la seva pell, en les formes del seu cos que palpitaven de plenituds i esplendors sota els ropatges dels seus vestits. No sé si n'adonà que la mirava com un badoc, però va ser ella qui es decidí a convidar-me a ballar. Felic li vaig respondre que seria un enorme plaer.

Recordo que ballàrem poca estona, ens molestaven les pressions, les empentes i les xafa-

des de la gent, però ininterrompudament ha perdurat en la memòria la sensació del seu cos jolliu, el seu contacte suau i tendre, la seva rialla festiva, el seu olor net a espígol i llimona que tant de temps he cercat inútilment en altres pells.

M'agafà la mà per portar-me fora de l'opressió del cercle que dibuixaven els dansaires, i ens dirigírem cap a unes tauletes que hi havia entorn de la improvisada pista; sortosament n'hi havia una d'ociosa. Vaig demanar a aquell senyor gros i calb si tenia ocupades aquelles dues cadires, respongué que no, que les podíem utilitzar i més per una noia tan maca. Amb mala gana li vaig dedicar una rialla i vaig girar-me amb els seients a les mans, instal·lant-los al voltant de la tauleta que guardava la Marta. En seure'ns, li vaig notar un petit tremolí, feia per ésser el maig i només portava aquell minse vestit primaveràl. Cavallerosament li vaig cedir la jaqueta, mentre anava satisfet a buscar les consumacions.

En tornar, amb les dues caca-coles a les mans, vaig adver-

tir que ja no hi era, mentre m'asseia pensava que potser hauria anat una estoneta al lavabo. Eren les dotze passades, esperar i esperar, ni rastre d'ella. On s'hauria ficat? Li vaig preguntar al senyor calb de la vora si l'havia vist marxar, em contestà que en cap moment no havia vist cap noia al seu voltant i menys d'aquelles característiques. Una mica esverat, li vaig comentar que ell mateix ens havia cedit les cadires on ens sentàrem. Ho negà rotundament, afirmant que ell no havia deixat cap cadira a ningú, que devia estar de broma.

Desconcertat vaig fugir d'allí per si trobava els amics i les seves companyes, potser estaria entre elles. Com podia, anava avançant entre tot aquell tràngol fins arribar al mateix lloc on ens havíem trobat, ni rastre. Vaig recórrer les tres pistes, ni una empremta, ni un senyal de la seva presència. Per

alg localitzada. Les dues parelles parlant alegrement, se m'obrí el cor, però per poc temps, tampoc no estava entre ells. En Ramon em preguntà on m'havia ficat, els vaig explicar que havia ballat amb la seva

companya, però la Raquel no em deixà acabar i aclarí que havien vingut les dues soles.

-I la Marta? - vaig replicar -no recordeu una noia que estava al vostre costat? -

-No, amb nosaltres no hi havia ningú que coneguéssim - va fer la Lídia.

Dirigint-me al Ramon i al Tomeu, els vaig fer notar que era impossible que els hagués passat per alt com ballava amb la Marta. Ambdós van negar que m'haguessin vist ballar amb ningú i asseguraren que m'havien perdut de vista només arribar.

Més torbat encara, no entenien res. Tot i que podia jurar que havia parlat amb ella, que hi havia ballat, que havia sentit el seu contacte, la seva presència; tothom s'esforçava a negar aquella evidència. Com si es tractés només d'un producte de la meva imaginació. Estava desconcertat, tot allò era inexplicable. Sí, ja sé que sempre he estat, des de petit, de naturalesa fantasiosa, amb facilitat per a construir mons ficticis, adaptats a les pròpies necessitats; però allò era diferent, sempre havia estat capaç de dis-

tingir entre la il·lusió i la realitat, entre el que era producte de la meua ment i l'evitància, la lògica de la quotiàianetat.

I si tot plegat fos el producte d'un estat delirant? Pensava entre mi, de vegades l'alcohol... però tret de la cervesa que m'havia servit la Paquita no havia tastat res més. I si era víctima d'algun tipus de pertorbació cerebral que m'empenyia a percebre el deliri com a quelcom real? I si estigués vivint un somni? I si...? Tot era un còmulo de preguntes sense resposta. Per altra banda, la idea que la Marta només existís en la meua imaginació no em convenia gens. L'havia vist, havia escoltat la seva veu, havia sentit el seu tacte, el seu perfum, havia viscut la seva presència a través de tots els sentits. Aquelles sensacions eren massa fermes per tractar-se d'una al·lucinació, tot i que no quadraven amb la percepció dels altres. On estava la realitat doncs?

* En Ramon em rescatà del meu capteniment.

-Anima't home, tantes ganes que tenies de venir i ara et

capfiques en beneiteries. Passa de tot!

No vaig contestar res, eren quasi dos quarts de dues de la nit, mancava molt poc per al relleu de l'orquestra, tenia però, la lleu esperança de retrobar-la tot en va. A les cinc del matí, quan ja feia una bona estona que havia acabat el ball, pujàvem al cotxe per tornar a casa. El Tomeu, que sempre es fixa en tot, em feu adonar que em mancava la jaqueta. Ho havia oblidat totalment, de totes maneres la seva absència confirmava, d'alguna forma, l'autenticitat d'aquells moments que tant em pertorbaven.

Per no tornar a insistir una vegada més en el mateix, vaig contestar vacil·lant amb alguna vaguetat; però més preocupat encara, el cap em donà mil tombs durant tot el camí i el que restava de nit.

El matí del diumenge em vaig llevar d'hora, malgrat que no havia pogut dormir ni un instant en tota la nit. Sentia el cap carregós i dens, com si despertés d'una profunda ressaca. Estava més confós que mai, cap explicació no em semblava lògica i coherent, a més, no em podia

traure aquella noia del magí, la seva presència misteriosa havia engegantit completament el meu interès vers la seva persona.

Vaig decidir per fi arribar-me a casa seva -m'havia donat la seva adreça- així sortiria de dubtes i adhuc, potser, seria possible passar la tarda plegats.

D'una esgarrapada em vaig beure un got de llet i rabent amb el cotxe del pare em vaig arribar fins la mateixa plaça Magdalena i allí el vaig deixar. El cor em batejava amb força, però calia tirar endavant si volia desfer tot aquell incomprendible entrellat.

El nerviosisme anava "in crescendo" a mesura que m'apropava a casa seva. Vaig dubtar un moment abans de prémer el timbre què pensarien? Vaig mirar el rellotge, les onze del matí, una hora gens inoportuna. Per fi em vaig decidir a pitjar suaument el trucador. Al cap de pocs instants va obrir una senyora d'uns 45 anys vestida rigorosament de negre, em preguntà que desitjava. Li vaig demanar per la Marta bastant molesta em respongué que allí ja no hi vivia, que feia ja

quasi dos anys que havia mort d'accident. Em vaig quedar glaçat; era morta? però, quina Marta? Potser m'havia equivocat de lloc, potser tot era una broma de mal gust.

Disculpant-me li vaig explicar tot el que m'havia passat com aquella noia s'havia emportat la meva jaqueta amb tota la documentació dins. Vaig pregar-li que perdonés aquella visita que podia semblar impertinent després de la desgràcia.

Un lleu tel d'humitat començava aguaitar entre els seus ulls, entre sanglots intentà tranquil·litzar-me tot dient que no em preocupés, que provablement tots dos érem víctimes d'una cruel facècia; però després de tant temps li dolia que li recordessin la seva filla d'aquella manera.

No sabia què dir, ni què fer per disculpar-me, per això no sé si vaig estar correcte en preguntar-li pel lloc on estava enterrada, amb la finalitat de portar-li una flor en senyal d'exculpació.

Amb un intens remordiment, vaig dirigir-me cap una floristeria per tal de comprar una ro-

sa roja i un gerret, amb la intenció de dipositar-la a la sepultura d'aquella noia.

Camí del cementiri de Lleida, el cap no parava de donar voltes i voltes, com un cabdel que cada vegada estava més embolicat. Ara sí que ja no entenia absolutament res, la Marta el seu esvaniment misteriós, la incomprendible ignorància dels altres, aquella senyora de dol.. quedava però l'evidència de la desaparició de la jaqueta. Tot aquell indesxifrable nodria dins meu una sensació caòtica de

desconcert que m'aclaparava. Amb aquest pensaments vaig creuar el llindar del portal per adreçar-me cap al nínxol que m'havia indicat aquella senyora. Estava justament davant el marbre on hi havia adossada la fotografia de la Marta. Estupefacte vaig comprovar amb espant que els seus trets eren idèntics als de la noia amb qui havia ballat aquella nit. Sota el retrat, descansant sobre el ràfec inferior del nínxol, perfectament plegada, hi havia la meua jaqueta.

JORDI MANET.

FOKLORE

ARTESENC (6)

(DEL TERME I LES PARTIDES)

Amb la intenció d'aplegar les cobles i cançons artesenesques per temes, avui presentem les que parlen del terme i de les partides. Encara que són molt pocs els noms de partides que podem documentar a través de les cobles, val la pena de parlar-ne. En concret trobem els noms de "els Puntals", "Pont de Motlleu", "les Roques de Castelló", "el Secanet" i "lo Racó".

Ens en surt una de curiosa que tot i no parlar del terme ni de cap partida, ens deixa ben clar que ha estat feta per gent d'Artesa, ja que ens anomena, en canvi, uns quants despoblats que limiten el terme per diferents costats:

Sóc filla de Matxerri
i veïna de l'Astó.
Sóc casada a Vinatesa
i els cunyats a Grealó.

Aquestes que segueixen tampoc ens anomenen cap partida, però sí que ens parlen "d'erms i herbes" i d'algun embolic dels ramaders locals, ja que abans hi havia el costum d'arrendar els erms i el dret de pasturatge per tot el terme en subhasta pública que es feia al carrer. A vegades passava que els ramaders locals subarrendaven aquests drets a pastors o ramaders de la muntanya. Aquesta cançoneta, que és una de les més boniques que tenim, la podem considerar una veritable "cançó de protesta" d'aquell temps:

Cobren consums
i la cèdula personal
i erms i herbes;
fan molts cents rals.

Amb això del "subarriendo"
en faran molts més;
cobrant moltes pessetes
i no hi guanyarem en res.

Als pastors de la muntanya
els haurem d'enviar a dir
que no baixon gossos grossos
que ja en tenim prou aquí;
de mitjants i boterins
i un que sempre ganyolava,
i un que sempre ganyolava,
fins que va poder ser a dins.

Dues partides del terme les trobem en aquestes cobles de
caire humorístic:

Encara que les Roques de Catelló
fossin de cansalada,
encara no n'hauria
per les noies de la Marta.

o o o o o o o

Lo Llaganya s'ha fet un pet
que s'ha sentit del Secanet,
del Secanet a la muntanya.
Peta, peta Llaganya.

o o o o o o o

Lo Llaganya en té un ruquet
que el fa llaurar al Secanet
amb una reu de canya.
estira, estira Llaganya.

De totes les cobles i cançons pròpiament artesenques, en
tenim una d'excepcional que es cantava amb una tonada lenta i monò-
tona que ens narra els estralls d'una pedregada d'aquelles que es
recorden tota la vida. Aquesta pedregada sabem el dia i el mes que
va caure, però com passa sempre en les cobles populars, no ens diu

l'any. De totes maneres, nosaltres la situem (pels detalls que ens han donat diferents veus) a darreries del segle passat. Era en temps de sega i el semblat que no estava ja en garberes es va perdre tot; cal pensar que aquesta pedregada ho va deixar tot tan blanc com si s'hagués tractat d'una nevada. La veu popular se'n plany en aquests versos que tenen una força de document inestimable:

Del dia tres de juny
prou nos hem de recordar;
va caure una pedregada
que tot ens ho va xafar:

Va començar pels Puntals,
passant per Pont de Mutlleu,
Vinatesa i Grealó
ho portava reu a reu.

Als que els ha xafat la vinya,
als que els ha xafat lo blat:
pobres jornalers d'Artesa
que tot ens ho ha xafat.

Moltes cases de família,
els pobres com s'ho faran?
si guanyaven tres pessetes
ara guanyaran sis rals.

I un a l'altre ens direm:
qué és lo que ens ha passat?
Pensarem amb la bromada
que tot ens ho ha xafat.

Una altra cançó de protesta o de denúncia la trobem en la "Passió Nova". Aquesta va estar escrita entre els anys 1920 o 22. En un començament, aquesta cançó, nosaltres la teníem inclosa dins el conjunt que volem publicar amb el títol de "Cobles del Sindicat" però com que anomena una partida del terme, ens hem estimat més posar-la aquí. No és una poesia tan ben reexida com altres que ja hem publicat, de fet s'aparta una mica de la rima i del sentit de denún-

cia de les cobles populars. Sembla que l'autor o autors la van fer molt depressa o bé que els interessava més subratllar uns adjectius pijoratus que la mateixa denúncia dels fets. Aquesta cançó s'entonava amb la música del "Cant de la Passió", que llavors es cantava a Artesa, i per això la gent en va dir "La Passió Nova", i per això mateix, des de llavors, la Passió, va deixar-se de cantar a l'Església. Val a dir que la lletra s'adapta molt bé a la música:

Es fill de la Garriga.

Quant nos ha fet sofrir!

Ho que ditxós és l'home

que es lliura del butxí.

A tots us aconsello
marxeu-ne del farsant
que amb la seua política
n'anganya el més company.

Van anar a Barcelona
contents i enganyats,
ben carregats de duros
i en baixen ben pelats.

Es fill de la Garriga...

Pels Reis en va fer un acte
aquell home traïdor;
va fer anar a collir olives
allà dalt del Racó,

i tots els que hi anaven
hi anaven molt contents,
a prendre els bens dels altres
que n'eren innocents.

Es fill de la Garriga...

Butifarra traïdor!
a tots has enganyat,
has deshonrat lo poble
i inclús lo Sindicat.

Lo poble d'aquí Artesa
era un poble honrat,
per culpa d'un mal home
n'està descreditat.

Es fill de la Garriga...

I per acabar en transcrivim unes que tampoc no tenen res a veure amb el terme, però sí amb la cançó que acabeu de llegir. La veu popular vol involucrar com autors de "la Passió Nova" a dues veïnes que, naturalment, no hi tenien res a veure. L'humor artesenc es demostra una vegada més en aquestes cobles que es cantaven amb música de "La Cucaracha":

Les que han tret "la Passió Nova"
ja podeu pensar qui són;
dos beates farineres
que a l'Església sempre són.

La pubilla de la Plaça
no la cal anomenar.

L'altra viu al Tibidabo (llegiu la Vileta)
que de recadera fa.

I per aquest mes prou, si Déu vol seguirem parlant del folklore artesenc en mesos venidors.

A.C.

